

УДК 640.412.069.6:72.012.8
DOI 10.15673/ie.v18i1.3478

Соколи І.І.

доктор економічних наук, професор
кафедра менеджменту
Національний університет "Одеська політехніка"
пр. Шевченка 1, м. Одеса, Україна, 65044
E-mail: i.i.sokoly@op.edu.ua
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-5068-5330>

Брюшкова Н.О.

кандидат економічних наук, доцент
кафедра публічного управління та адміністрування
Одеський національний технологічний університет
вул. Канатна 112, м. Одеса, Україна, 65039
E-mail: NatashaBrju@ukr.net
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-5720-0623>

Колеснікова К.С.

кандидат економічних наук, доцент
кафедра публічного управління та адміністрування
Одеський національний технологічний університет
вул. Канатна 112, м. Одеса, Україна, 65039
E-mail: ekolesnikova.od@gmail.com
ORCID ID: <http://orcid.org/0000-0001-6954-6819>

Чубка Р.М.

асистент
кафедра Управління в транспортній галузі
Дунайського інституту
Національного університету "Одеська морська академія"
вул. Дідріхсона 8, м. Одеса, Україна, 65052
E-mail: chubka@diinouma.com.ua
ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0000-9899-7643>

Нерубальщук О.С.

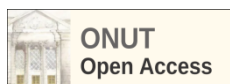
здобувач 4 курсу СВО «Бакалавр», спеціальності 073 «Менеджмент»
Національний університет «Одеська політехніка»
пр. Шевченка 1, м. Одеса, Україна, 65044
E-mail: uglytweed@gmail.com
ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0005-9805-1619>

РОЗВИТОК ІННОВАЦІЙ У ДЕРЖАВНОМУ СЕКТОРІ УКРАЇНИ: ІНСТИТУЦІЙНА ДИНАМІКА ТА ПОЛІТИЧНІ ДЕТЕРМІНАНТИ

У статті здійснено комплексне дослідження еволюції інновацій у державному секторі України (ІДС) упродовж періоду незалежності (1991–2022 рр.) крізь призму історичного інституціоналізму та політико-економічної динаміки. Обґрунтовано три ключові етапи розвитку ІДС: перший - інституційна трансформація та закладання основ ринкової економіки (1991–2004 рр.); другий - інституційне зміцнення державного управління та розширення участі громад (2004–2014 рр.); третій - поглиблення децентралізації, антикорупційні реформи та цифровізація публічного управління (2014–2022 рр.). Встановлено, що інноваційні пріоритети державного сектору формуються під впливом критичних політичних подій, інституційної спадковості та конфігурацій владних відносин, що визначають розподіл ресурсів, політичні стимули та інструменти політики.

Доведено, що ефективність інновацій у державному секторі залежить від узгодженості між рівнями управління, інституційної спроможності органів влади та рівня залучення громадянського суспільства. Виявлено системні взаємозв'язки між категоріями другого рівня (політичні інститути, механізми підзвітності, інструменти публічної політики) та інноваційними пріоритетами, що дозволяє пояснити нерівномірність їх реалізації. Наукова новизна полягає у розкритті механізмів коеволюції політичного контексту та інновацій у державному секторі України, що формують довгострокові траєкторії розвитку та обмеження інституційних змін.

Ключові слова: інновації в державному секторі, історичний інституціоналізм, політичний контекст, децентралізація, публічне управління, Україна.

This work is licensed under a [Creative Commons Attribution 4.0 International License](http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/)
<http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>

Постановка проблеми та її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. Політичні, інституційні та зовнішні чинники створюють опір системному продукуванню і впровадженню інновацій у державному секторі України. Залежність від попередніх траєкторій знижують ефектив-

ність реформ, що зумовлює необхідність наукового осмислення інституційної динаміки інновацій як основи для формування дієвої державної політики та практичних механізмів післявоєнного відновлення. Державний сектор працює у кризовому та непередбачуваному середовищі тож має бути гнучким до змін

потреб і вподобань користувачів та ринкових негаздовів, а сучасна концепція потребує переоцінки наявних знань з метою забезпечення міцної теоретичної основи та пропозицій для майбутніх емпіричних досліджень з інноваційного розвитку. На підставі дослідження відкритих джерел ІДС в Україні, можна виділити три окремі періоди інноваційних пріоритетів, що узгоджуються з критичними моментами в політичному контексті України.

Аналіз останніх публікацій по проблемі.

Інноваційні пріоритети у Першому періоді (1991–2004) були зосереджені переважно на створенні демократичних інституцій, включаючи нову Конституцію, Парламент (Wise and Brown, 1996) [1], Казначейство (Вакуленко В., 2022) [2] та Рахункову палату України (Слободянюк Ю. та Чижевська Л. 2019) [3], а також на наданні містами та селами статусу самоврядування та виділенні їм нових ресурсів [4;5]. По-друге, інноваційні пріоритети були зосереджені на переході України від централізовано планової радянської економіки до незалежної держави, яка прагне економічної лібералізації та закладає основи для вільної ринкової економіки. Помітними прикладами є нова податкова система, розроблена для модернізації фіскальної політики (Fischer-Smith, 2018) [6], та приватизація державних активів, спрямована на перерозподіл економічних ресурсів та стимулювання приватного підприємництва (Куделя С. 2012) [7].

У другому періоді (2004–2014 роки) інноваційні пріоритети були зосереджені переважно на розвитку потенціалу державного управління та розробки політики, а також на розширенні можливостей місцевих громад. Реформаторські ініціативи щодо зміцнення демократичних інституцій, такі як виборча реформа, все ще були очевидними. Ініціативи щодо розбудови потенціалу були зосереджені на підвищенні ефективності та результативності державного управління. Наприклад, як зазначають Гончарук Н. та інші [8], національна система підготовки державних службовців мала на меті підвищити кваліфікацію та знання працівників державного сектору. Впровадження нових політичних інновацій, таких як технічний регламент щодо стандартів промислової продукції [9], та екологічне управління, мало на меті узгодити систему розробки політики України з європейськими стандартами. Аналогічно, організаційні інновації у сфері державних фінансів, такі як проект модернізації державних фінансів [10], були розроблені для зміцнення технічного та адміністративного потенціалу. Водночас розширення можливостей місцевих громад стало наріжним каменем інноваційних пріоритетів протягом цього періоду. Нова модель партнерства громади через Twinning, досліджена у працях Панчук Д., Широких К., та інших вчених [11;12] стала прикладом цього підходу, сприяючи співпраці між місцевими органами влади, неурядовими організаціями та міжнародними партнерами (Panchuk, 2019; Shyrokykh, 2019).

У 3-му періоді (між 2014 і 2022 роками) інтенсивність інновацій значно зросла, а пріоритети інновацій змістилися в бік просування децентралізації,

прозорості, спільної творчості, громадянської участі та цифрової трансформації. По-перше, децентралізація стала ключовим напрямком, підтримуючи перерозподіл адміністративних обов'язків та ресурсів між місцевими органами влади, а також заохочуючи об'єднання, які отримують вигоду від економії на масштабі.

Децентралізація була найбільш досліджуваним інноваційним пріоритетом, крім того, інноваційні засоби громадянської участі та спільної творчості знаходилися через електронні петиції [13] та платформу електронного урядування «Дія» [14]. По-друге, пріоритети прозорості та боротьби з корупцією також були на передньому плані протягом цього періоду. Другим найбільш досліджуваним інноваційним пріоритетом була прозорість. Такі ініціативи, як система електронних закупівель ProZorro, запровадили відкритості та конкурентну цифрову платформу державних закупівель [15;16], тоді як Програма «Прозорі міста» [17] мала на меті надати громадянам можливість прозорого контролювати корупцію в уряді.

Можна зробити загальний висновок, що, хоча інноваційні пріоритети відрізнялися протягом досліджуваних періодів, вони послідовно спиралися на раніше встановлені основи. Наприклад, інновації у 2-му періоді мали на меті подальше зміцнення демократичних інституцій, створених у 1-му періоді, одночасно запроваджуючи розширені можливості місцевого самоврядування. Спираючись на цей перерозподіл влади, інноваційні пріоритети у 3-му періоді мали на меті перетворити ці можливості на ширші структурні зміни, зокрема шляхом впровадження масштабних реформ децентралізації. Аналогічно, інноваційні пріоритети, пов'язані зі створенням вільної ринкової економіки, такі як прийняття моделі державно-приватного партнерства (ДПП) у 2-му періоді та створення нового ринку земельної власності у 3-му періоді, демонстрували певну спадкоємність протягом трьох періодів. Однак повна реалізація запланованих пріоритетів була зумовлена боротьбою за владу та залежністю від шляхів розвитку в усіх трьох періодах.

Формулювання цілей дослідження. Метою дослідження є виявлення закономірностей формування та розвитку інновацій у державному секторі України через призму історичного інституціоналізму, а також оцінка впливу політичного контексту, динаміки влади та критичних моментів на інноваційні траєкторії.

Виклад основних результатів та їх обґрунтування. Інновації у державному секторі мають нелінійний характер і формуються під впливом критичних політичних подій, які відкривають «вікна можливостей» для реформ. Ефективність їх реалізації залежить від взаємодії міжнародного, національного та субнаціонального рівнів, а також від здатності інституцій долати залежність від попереднього розвитку. Боротьба за владу та перерозподіл ресурсів є як рушієм, так і обмеженням інновацій, зумовлюючи їх фрагментарність або адаптацію до існуючих практик.

Розглянемо вплив політичного контексту та його перехідних періодів.

Створення демократичних інституцій та основ ринкової економіки (Період 1: 1991–2004)

Міжнародний політичний контекст. Тричала боротьба за владу між Заходом та Радянським Союзом завершилася розпадом останнього у 1991 році. Цей перехід у політичному контексті ознаменував критичний момент для інновацій в Україні. Наш огляд показує, що міжнародний політичний контекст мав вирішальний вплив на інновації в державному секторі України в період (1991–2004), коли Україна почала розвивати відносини із західними країнами та міжурядовими організаціями. Хоча цей перехід в інституційному середовищі створив можливості для інновацій через фінансову допомогу та передачу знань, він також наражав Україну на зовнішній тиск, який переосмислив ролі, перерозподілив владу та спричинив конфлікти легітимності.

З одного боку, різні програми фінансової допомоги (поряд з ініціативами щодо передачі знань та технологій, що підтримувалися США, європейськими країнами та західними міжнародними організаціями) мали на меті допомогти у створенні нової Української держави шляхом реформ та інновацій. Основні інноваційні пріоритети протягом цього періоду були зосереджені на розбудові демократичних інституцій та закладенні основ ринково-орієнтованої економіки. Наприклад, новостворений Парламент України отримав фінансову та технічну підтримку від Агентства США з міжнародного розвитку (USAID), Фонду США-Україна та Університету Індіани у 1994 році [18] (Wise and Brown, 1996). Інші приклади включають Закон США про підтримку свободи (FSA), який сприяв переходу до вільного ринку та демократичним реформам [19]; допомогу USAID у розвитку демократичного місцевого самоврядування [20]; та Фонд наука Великої Британії для сприяння переходу до вільного ринку у банківській справі та фінансах, а також приватизації державної нерухомості та розвитку малих і середніх підприємств [21]. Аналогічно, МВФ та Світовий банк підтримали створення інституційної бази для функціонування Державного казначейства України шляхом пожертвувань та технічної експертизи [2]. Перша офіційна угода України з ЄС, Угода про партнерство та співробітництво (УПС), була підписана в 1994 році та слугувала основою для надання Україні технічної та фінансової допомоги з боку ЄС [22].

З іншого боку, міжнародний політичний контекст посилив зближення України із західною силовою базою для інституціоналізації її переваг, наражаючи країну на зовнішню залежність. Зовнішній тиск призвів до значного перерозподілу влади шляхом перерозподілу ресурсів в економіці України. Одночасно, запровадження демократичних інституцій та ринково-орієнтовані реформи переосмислили ролі державних суб'єктів, громадянського суспільства та приватних підприємств. Міжнародна допомога, надана Україні в 1990-х роках, зазнала критики на тій підставі, що допомога мала короткостроковий та фраг-

ментарний підхід через її проектування. Крім того, пріоритети інновацій були зосереджені на реформі вільного ринку та приватизації, а не на розвитку потенціалу в пострадянському державному управлінні і лише з обмеженою кількістю прикладів ініціатив з розвитку потенціалу [23]. Тим не менш, підготовка, закладена протягом першого періоду, створила основу для подальших інновацій у наступні періоди, незважаючи на виклики, спричинені залежністю політико-адміністративних шляхів пострадянського періоду в національному контексті, які ми зараз обговоримо.

Національний політичний контекст першого періоду радикально визначив інноваційні пріоритети України. Вирішальний вплив мали перехід до ринкової економіки, політична нестабільність та домінування рентоорієнтованої поведінки еліт і олігархічних груп. По-перше, національний політичний контекст зазнав ідеологічного зрушення від комунізму, де держава була найпотужнішим гравцем (і контролювала економіку, ЗМІ та громадянське суспільство), до капіталізму, який сприяє більш збалансованому розподілу влади між вільними ринками, економічній лібералізації, податковому режиму та незалежним громадянським організаціям. З одного боку, цей перехід в інституційному середовищі спричинив значні інновації, включаючи нову Конституцію, засновану на розподілі влади, приватизацію державних галузей промисловості та маєтків [24], а також нові системи казначейства та державних фінансів. З іншого боку, залежність від комунізму, яку в літературі часто описують як пострадянську, обмежувала ІДС, оскільки влада залишалася зосередженою в державі, а радянський ідеал централізованого державного управління залишався впливовим. Після здобуття незалежності Україна зіткнулася зі значними труднощами у встановленні справжніх демократичних інституцій, верховенства права та політичної культури плюралізму та громадянської участі. Крім того, модель планової економіки Радянського Союзу залишила Україну з високоцентралізованою та індустріалізованою економічною структурою, в якій домінували важка промисловість та сільськогосподарський сектор [25]. Хоча актори запроваджували ключові реформи, їхні можливості для дій визначалися слабкою адміністративною спроможністю та успадкованим централізованим контролем.

По-друге, мінливий політичний контекст, що характеризувався компромісом між політичними потягіннями та стабільністю, відіграв ключову роль в успішному впровадженні інновацій протягом першого періоду, коли постійно демонструвалася політична воля. Наприклад, інновація щодо політики єдиного податку, запроваджена в 1998 році, була політично схвалена президентом Л.Д. Кучмою, чия виконавча влада створила сприятливі умови для її прийняття. Однак це слід розглядати як авторитарну підтримку реформ з боку керівника сильної президентської системи та «безлічі більш неформальних повноважень для винагородження прихильників та покарання тих, хто відхилився від його уподобань» [25].

По-третє, рентоорієнтована поведінка серед політичних еліт та олігархів почала перешкоджати впровадженню інновацій. Спочатку перехід до ринкової економіки був складним через структурну залежність від траєкторії розвитку; це був повільний процес, що характеризувався економічним спадом у перші роки. У цьому контексті виник ключовий елемент політико-економічної системи України: олігархи. Хоча олігархи сягають корінням в економічну лібералізацію, запроваджену за керівництва М. Горбачова в Радянському Союзі, швидка та часто непрозора приватизація державних активів, яка була пріоритетом інновацій у Першому періоді, дозволила певним особам отримати значну владу, отримавши контроль над прибутковими галузями промисловості. Недостатньо розвинене регуляторне середовище в цей період сприяло пошуку ренти та дозволяло олігархам використовувати перерозподіл влади та зміцнювати свої позиції. Влада олігархів зростала завдяки корупційній практиці, а іноді й незаконній діяльності в Перший період.

Субнаціональний політичний контекст також висвітлюється в рецензованих статтях як суттєвий фактор, що вплинув на ПС протягом першого періоду, сформований централізованою структурою влади та регіонально різноманітним етнічним складом. По-перше, влада в Україні історично була централізованою. Україна є унітарною державою; тобто, хоча існують регіональні та місцеві органи влади, значні політичні та адміністративні повноваження щодо розподілу ресурсів належать центральному уряду. Регіональний та місцевий політичний контексти довго залежали від радянських структур та спадщини [26], де виконавчі голови регіонів (губернатори) призначаються центральним урядом, тоді як мери та ради місцевих органів влади обираються на місцевих виборах. По-друге, хоча дебати щодо передачі повноважень регіонам та районам розпочалися в роки після здобуття Україною незалежності та підтримувалися міжнародними донорами, будь-який інноваційний пріоритет, спрямований на децентралізацію, був стримуваний у Першому періоді побоюванням, що різний етнічний склад регіонів України призведе до сепаратизму [4]. Таким чином, наш огляд виявив лише обмежену кількість інноваційних пріоритетів, пов'язаних із субнаціональним контекстом протягом Першого періоду, таких як прийняття місцевими органами влади статусу самоврядування та початкові спроби встановити демократичне місцеве самоврядування.

Посилення потенціалу державного управління та розробки політики з одночасним розширенням можливостей місцевих громад (Період 2: 2004–2014)

Міжнародний політичний контекст. Боротьба за владу між Заходом та Росією щодо політичної орієнтації України на початку 2000-х років завершилася Помаранчевою революцією, яку спровокували звинувачення у фальсифікаціях виборів на користь проросійського кандидата Віктора Януковича у 2004 році. Подальші повторні вибори на початку 2005 року

привели до перемоги прозахідного кандидата Віктора Ющенка. Цей період ознаменував собою критичний момент у політичній траєкторії України. Цей перехід у політичному середовищі відкрив новий період інноваційних пріоритетів. Протягом періоду 2 (2004–2014) інноваційні пріоритети зосереджувалися на покращенні можливостей державного управління та розробки політики, а також на зміцненні місцевих громад та неурядових організацій. Наш огляд також показує, що інновації, зосереджені на встановленні демократичних інституцій та вільних ринків, продовжували бути пріоритетом протягом цього періоду, йдучи шляхом, прокладеним у Періоді 1.

У Періоді 2 на ПДП України сильно вплинув міжнародний політичний контекст через збільшення фінансової допомоги, що підтримувала інтеграцію із Заходом; участь України з ЄС у Європейській політиці сусідства (СПС); зростання впливу Росії; а також фрагментарний, нормативний та недалекоглядний підхід деяких західних партнерів. По-перше, збільшення допомоги з боку США та ЄС підтримувало пострадянську політику державного управління для інновацій та розвитку можливостей у державному управлінні після Помаранчевої революції. Наприклад, хоча другий казначейський проєкт Світового банку у 2008 році передбачав різні інновації у фінансовому управлінні, він зрештою зіткнувся з проблемами впровадження та не був успішно завершений. Також у 2010 році було прийнято модель державно-приватних закупівель [27], а у 2010 році було запроваджено нову Національну систему підготовки державних службовців. Інші приклади включають реформи охорони здоров'я, підтримувані ЄС, та реформи вищої освіти, що включали прийняття Болонських принципів.

По-друге, План дій ЄС-Україна в рамках СПС був прийнятий у лютому 2005 року; він пропонував Україні можливість участі в ключових аспектах внутрішнього ринку ЄС, але нав'язував інновації у сферах прозорості, громадянської участі та демократизації. Між 2005 і 2010 роками виборчі реформи, спрямовані на демократизацію, були запроваджені «згори вниз». Однак постійні проблеми з впровадженням з 1991 року спонукали міжнародних донорів залучати неурядові організації до інноваційних проєктів. Ці ініціативи відповідали політичній волі громадян України інтегруватися в Європу, що проявилось під час Помаранчевої революції. Наприклад, у 2007 році Програма розвитку Організації Об'єднаних Націй (ПРООН) ініціювала проєкт розвитку громад в Україні, щоб надати сільським неурядовим організаціям можливість взаємодіяти з місцевими органами влади. Аналогічно, Глобальний фонд надав гранти українським неурядовим організаціям для сприяння інноваціям у політиці, пов'язаній з ВІЛ. Схема міжурядових мереж ЄС під назвою Twinning Projects також сприяла міжнародній співпраці.

Національний політичний контекст України сильно вплинув на інноваційні пріоритети та їх реалізацію у другому періоді через політичні потрясіння, зростання громадянської участі та експлуата-

цію олігархами перерозподілу влади, пов'язаного з інноваціями. По-перше, після Помаранчевої революції 2004 року, яка виникла як масові протести у відповідь на президентські вибори, на яких спочатку виграв проросійський кандидат В. Янукович, Україна вступила у фазу політичної нестабільності. Хоча Верховний Суд країни анулював початкові результати виборів, а прозахідний кандидат В. Ющенко переміг на повторних виборах у 2005 році, період між 2005 і 2010 роками відзначився нестійким коаліційним урядом та напруженістю як у коаліційних партіях, так і між урядом і президентом. Така постійна політична нестабільність на національному рівні перешкоджала безперервності впровадження. Наприклад, Вакуленко В. у своєму дослідженні [2] зазначає, що політична нестабільність порушила взаємодію між міжнародними фінансовими установами та Міністерством фінансів, обмежуючи обсяги та безперервність зусиль державних підприємців щодо просування реформ управління державними фінансами. Аналогічно, інші вчені [2;3;7;8] припускають, що часто змінювані уряди в цей період блокували впровадження реформ. Ситуація посилювалася обранням проросійського політика Януковича у 2010 році.

По-друге, роль громадянської участі мала зростаючий вплив на ІДП протягом другого періоду, що відображає значні зміни в національному контексті України. Зростання участі громадян та неурядових організацій було не лише результатом прагнення міжнародних донорів покращити демократичне управління, що також впливало з внутрішнього руху, спрямованого на боротьбу з корупцією та олігархами, які чинили опір змінам, пострадянськими інституціями та мережами патронажу, які були поширені на всіх рівнях влади. Громадянське суспільство відіграло ключову роль у формуванні антикорупційної коаліції, яка значною мірою сприяла розвитку низового потенціалу, що завершився Помаранчевою революцією 2004 року. Ця революція була проявом зростаючого прагнення українського народу до демократичних змін та прозорості, що підкреслило, як національна громадянська участь вплинула на громадську діяльність, кидаючи виклик усталеним структурам влади та виступаючи за реформи всередині країни. В результаті цього внутрішнього імпульсу неурядові організації та місцеві громади здобули дедалі більшу популярність і стали центральними об'єктами західних ініціатив допомоги.

Нарешті, дисбаланс сил у формуванні політичних рішень продовжував сприяти олігархам та бізнес-інтересам протягом другого періоду, часто перешкоджаючи запропонованим інноваціям для боротьби з корупцією. Наприклад, реформа державних підприємств (ДП) зіткнулася з труднощами через опір з боку корисливих інтересів, які прагнули зберегти свій вплив на ці структури [7;19]. З іншої точки зору, Панчук Д. [11] емпірично виявив, що проекти Twinning були успішнішими в секторах політики з меншою кількістю політичних чи комерційних конфліктів інтересів. Ці висновки підкреслюють, як внут-

рішня політична динаміка вплинула на успіх ІДС в Україні в цей період.

Субнаціональний політичний контекст. У цей період дисбаланс влади в субнаціональному політичному контексті був значно порушений інноваційними пріоритетами, спрямованими на розширення можливостей місцевих громад та сприяння участі громадян; проте конфлікти влади, що залежать від обраного шляху, та мережі патронажу продовжували стримувати прогрес. Неформальні важелі влади, розташовані між олігархами та корумпованими місцевими елітами, являли собою тривалу спадщину, яка перешкоджала впровадженню інновацій у регіонах, містах та селищах, значною мірою завдяки розгалуженим мережам патронажу, створеним олігархами. Ці регіональні та місцеві мережі влади також були тісно пов'язані з центральними мережами патронажу, побудованими під керівництвом правлячої політичної партії, оскільки багато олігархів були призначені регіональними губернаторами [17].

Враховуючи приплив міжнародної фінансової допомоги для інновацій, використання можливостей, створених перерозподілом влади, стало більш вираженим протягом цього періоду; Наприклад, мери активно брали участь у формуванні сільських неурядових організацій для доступу до проектів, що фінансуються ЄС, що вимагали існування таких організацій. За даними, наведеними у публікації Кwartока В. та Кертісса Д. [28], приблизно у 30% випадків мери брали на себе роль голів, тоді як в решті розглянутих ними випадків мери або безпосередньо брали участь у створенні організацій, або делегували відповідальність іншим членам сільської ради. Такий підхід зрештою призвів до типу розвитку сільських територій, якому бракувало справжньої участі громади. Аналогічно, інновації, пов'язані з партисипативним бюджетуванням, що підтримувалися міжнародними донорами, перебували під контролем місцевих еліт, які отримували вигоду від міжнародних візитів та ще більше посилювали свій вплив на місцеве формування політики, маніпулюючи новими процесами партисипативного бюджетування; навпаки, пересічні громадяни не брали активної участі в цих інноваційних проєктах.

Посилення децентралізації, боротьба з корупцією та розширення прав і можливостей громадянського суспільства (Період 3: 2014-2022)

Міжнародний політичний контекст. Період 3 розпочався з чергового революційного переходу в національному політичному контексті України, переплетеного з боротьбою за владу в міжнародному політичному контексті між Заходом та Росією. Цей перехід був ознаменований критичним моментом Революції Гідності у 2014 році, яка відбулася після протестів Євромайдану, що спалахнули у 2013 році у відповідь на рішення уряду України призупинити дію угоди про асоціацію з ЄС на користь тісніших зв'язків з Росією. Період 3 (2014-2022) став свідком найінтенсивніших зусиль України щодо ІДС завдяки підписаній Угоді про асоціацію з ЄС. На нього також значною мірою вплинув міжнародний політичний кон-

текст через зовнішній політичний тиск щодо пріоритетності інновацій, пов'язаних з децентралізацією та прозорістю, а також надання знань та фінансової підтримки для впровадження та розширення діяльності міжнародних неурядових організацій.

Угода про асоціацію, підписана з ЄС у 2015 році, включала створення поглибленої та всеохоплюючої зони вільної торгівлі з Україною. Ця угода запроваджувала зміни в широкому спектрі сфер, включаючи політичні інститути, права людини, судову систему, корупцію, переміщення людей, зовнішню політику, безпеку, доступ до ринку товарів, торговельний захист, митні послуги, технічні стандарти, безпеку харчових продуктів, державні закупівлі, права інтелектуальної власності, конкурентну політику та статистику. Цей широкий та амбітний порядок денний спричинив значну кількість інновацій та фінансової підтримки з боку ЄС. В результаті державний сектор України пережив свій найактивніший інноваційний період до вторгнення Росії у 2022 році, і значна кількість рецензованих статей досліджувала інноваційні пріоритети, орієнтовані на децентралізацію та прозорість, у цей період, що являло собою суттєву спробу перерозподілити владу. Більшість джерел вказують на міжнародний вплив на реформи децентралізації протягом цього періоду. По-перше, значна роль, яку відіграла Угода про асоціацію в реформі децентралізації, була згадана в більшості статей про цю реформу. По-друге, на зміст цієї реформи вплинув міжнародний політичний контекст; зусилля щодо реформ спиралися на успішний досвід Польщі в галузі децентралізації, а польські експерти контролювали ініціювання реформ - Okunovska et al., [29]. По-третє, міжнародні донори перерахували кошти на посилення можливостей неурядових організацій та місцевого самоврядування щодо впровадження децентралізації та розширення політичної участі. Наприклад, Польсько-український фонд співробітництва у співпраці з українською неурядовою організацією Social Boost фінансово підтримував впровадження цифрового партисипативного бюджетування, хоча ЄС вважав ці реформи децентралізації найуспішнішими нововведеннями, запровадженими в Україні після 2014 року, вчені Рабінович М. [22] та інші вчені критикують вплив міжнародного політичного контексту на децентралізацію, наголошуючи на тому, що, незважаючи на триваючий конфлікт на сході України, західні актори переважно підходили до децентралізації як до питання управління, а не як до механізму миру.

Міжнародний політичний контекст також вплинув на інновації у 3-му періоді, надаючи пріоритет прозорості. Іноземні уряди, міжурядові організації та міжнародні неурядові організації вважали корупцію найважливішою проблемою в державному секторі України та чинили тиск для прискорення антикорупційних реформ. Гарним прикладом перерозподілу влади є те, що уряд США також безпосередньо фінансував неурядові організації для підтримки антикорупційних реформ. ЄС також надав кошти на розвиток потенціалу етичної поведінки серед державних службовців. Однак міжнародна допомога інновацій-

ним проектам, пов'язаним з прозорістю, зазнала значної критики, зокрема за використання короткострокових підходів та неефективних методів оцінки, що призвело до неточних заяв про їх позитивний вплив.

Роль міжнародних неурядових організацій також є помітною у 3-му періоді у просуванні інновацій, пов'язаних з боротьбою з корупцією. Наприклад, Transparency International співпрацювала з Transparency International Україна для сприяння кампаніям з підвищення обізнаності громадськості та започаткування платформи прозорих державних закупівель ProZorro у 2015 році. Transparency International Україна також розпочала програму «Прозорі міста» у 2017 році, публікуючи оцінки прозорості та відкритості для міст [17]. Крім того, міжурядові установи використовували офіційну участь та нагляд міжнародних експертів за впровадженням реформ прозорості, таких як створення Вищого антикорупційного суду. Однак такі спроби зіткнулися з опором з боку існуючих залежностей від стратегії в критично важливих інституціях і вважалися загрозою для незалежності судової влади, що спонукало Верховний Суд України скасувати ці зміни [30]. У більшості розглянутих джерел також є докази впливу міжнародного політичного контексту на інші види діяльності ІДС протягом цього періоду. Наприклад, USAID співпрацювало з Інститутом бюджету та соціально-економічних досліджень, щоб запровадити нову концепцію партисипативного бюджетування в муніципалітеті з метою зміцнення низової демократії. Однак, дослідження виявило, що це нововведення було зосереджено на підвищенні обізнаності серед політиків та адміністративного персоналу, а розширення прав і можливостей громадян приділялося обмежена увага. Таким чином, впливові члени існуючих місцевих мереж патронажу домінували в процесі партисипативного бюджетування, що підтримувалося міжнародними донорами, демонструючи взаємодію між міжнародним та субнаціональним політичним контекстами. Крім того, конфлікт з Росією, що спалахнув у 2014 році в Криму та інших східних регіонах, створив необхідність розміщення 2 мільйонів внутрішньо переміщених осіб. Нові інтеграційні ініціативи були розроблені завдяки співпраці з міжнародними, національними та місцевими урядовими організаціями, а також неурядовими організаціями. Міністерство з питань тимчасово окупованих територій та внутрішньо переміщених осіб було створено для координації цієї діяльності з використанням нового багатourядового підходу. Зрештою, програма реформи державної служби була спільно підтримана ЄС та ОЕСР між 2014 та 2017 роками. Однак Самохвалов В. та інші [31] дійшли висновку, що ці міжвимірні мережі між міжнародними та вітчизняними високопоставленими дипломатами, політиками, технічними експертами, учасниками громадянського суспільства та ЗМІ з часом зникли, що призвело до зниження політичної підтримки цих інновацій.

Національний політичний контекст. Революція Гідності суттєво змінила національний політичний ландшафт України. На початку цього періоду

політична воля та зростання громадянської активності, а також участь національних неурядових організацій в інноваціях, пов'язаних з прозорістю, відіграли значну роль у заохоченні ІДС. Однак, постійні конфлікти за владу та вкорінені мережі патронажу знову завадили успіху цих ініціатив у наступні роки.

Протести Євромайдану, що призвели до Революції Гідності, також призвели до значного зрушення в динаміці політичної влади, посиливши вплив громадянського активізму на політичний процес в Україні. Цей посилений негативними соціальними умовами громадянський активізм відіграв центральну роль у забезпеченні підзвітності уряду та просуванні сталих реформ. Різні громадські організації, що виникли під час та після Революції Гідності, продовжують формувати політичний дискурс та виступати за інновації у сфері прозорості та управління. Наприклад, «Реанімаційний пакет реформ», коаліція громадянського суспільства, що складається з понад 80 неурядових організацій та аналітичних центрів, виникла як платформа, де експерти, активісти та представники неурядових організацій співпрацювали для контролю за впровадженням ключових реформ. Ця коаліція функціонувала через кілька робочих груп, зосереджених на конкретних сферах реформ. Ці робочі групи прагнули розробляти законодавчі пропозиції, лобювати їх прийняття та контролювати їх впровадження, щоб забезпечити відповідність реформ цілям прозорості, ефективності та демократичного управління. Обґрунтованим поясненням успіху цієї організації є взаємодія між міжнародним та національним політичним контекстами: «Вторгнення Росії у східний регіон України призвело до непередбачуваного наслідку: спільний зовнішній ворог активізував українське суспільство» [19].

В результаті, інноваційний пріоритет прозорості став більш значущим у третьому періоді, і були створені нові інституції для боротьби з корупцією. Наприклад, Національне антикорупційне бюро України (НАБУ) – це незалежний правоохоронний орган, який розслідує корупційні правопорушення, скоєні високопосадовцями та організаціями. Іншими інституціями, створеними після 2015 року, є Національне агентство з питань запобігання корупції, Спеціалізована антикорупційна прокуратура та Вищий антикорупційний суд. Також, як заходи боротьби з корупцією, були запроваджені політичні інновації, такі як впровадження відкритих урядових даних та управління державною власністю, створення стандартів корпоративного управління спеціально для фінансових банків, а також процесні інновації, такі як електронне адміністрування ПДВ та платформи електронних закупівель, такі як ProZorro.

Тим не менш, початкова громадська підтримка реформ прозорості та протестів Євромайдану, які підкреслили важливість громадянського суспільства для змін прозорості «знизу вгору» не змогла перетворити ці зусилля на трансформаційні зміни. Вплив цих антикорупційних та прозорих інновацій залишався обмеженим через погіршення політичної волі з часом [31], опір Конституційного Суду, часті зміни до зако-

нів, зниження адміністративних можливостей під час пандемії Covid-19 та, що ще важливіше, глибоке вкорінення корупції в багатьох сферах суспільного життя України. Федотов А. та Волошина М. [32] зазначають, що однією з головних причин обмеженого успіху антикорупційного руху є «поширена думка, що уряд просто не працює без корупції». Бондаренко та інші [33] також наводять приклади боротьби за територію, що перешкоджають співпраці між антикорупційними організаціями.

Це погіршення довіри до політиків та уряду України створило сприятливий ґрунт для зростання технократичного популізму, «який позиціонує себе поза традиційними політичними розбіжностями та наголошує... на залученні сторонніх осіб, щоб уникнути політичних конфліктів між фракціями усталених еліт» [34]. Володимир Зеленський успішно мобілізував скептицизм громадян, пообіцявши пряму демократію, яка відображатиме загальну волю народу боротися з корупцією. Цей новий дискурс деполітизації передав потужний меседж, притягнувши до відповідальності нинішні політичні партії та інституції за постійні національні політичні конфлікти, що призвело до успіху Зеленського, колишнього коміка та телевізійного продюсера без попереднього політичного досвіду, на виборах 2019 року. Його політична готовність сприяла інноваціям, спрямованим на підтримку ЄС, таким як контрактна зайнятість на державній службі, судова реформа, створення ринків земельної власності та запуск платформи електронного урядування «Дія». Більшість цих ініціатив мали на меті перерозподілити владу, щоб зменшити вплив Росії в Україні. Оскільки ескалація боротьби за владу між Заходом та Росією призвела до вторгнення Росії в Україну у 2022 році, неможливо визначити, чи були б ці реформи успішними.

Субнаціональний політичний контекст став центральною ареною для ІДС протягом третього періоду, значною мірою сформованим значним перерозподілом влади. Однак цей зсув був опосередкований постійною залежністю від шляхів, зокрема пов'язаною з мережами патронажу та вкоріненими місцевими елітами. Інноваційні пріоритети щодо децентралізації включали низку нових елементів, таких як територіальне об'єднання для зменшення кількості місцевих органів влади. Ще одним важливим елементом реформи була фіскальна децентралізація, яка надала місцевим органам влади більше контролю над їхніми фінансовими ресурсами, що було тісно пов'язано з передачею повноважень та змістом реформ, спрямованих на зменшення фінансової залежності місцевих органів влади від центрального уряду. Ці реформи децентралізації включали елементи цифрових інновацій, такі як нові системи управлінської інфраструктури [35], та елементи інновацій в управлінні, такі як партисипативне бюджетування [36].

Ці інноваційні пріоритети викликали низку реакцій у різних регіонах України. У той час як більші муніципалітети, такі як Київ та Львів, глибше залучалися до систем партисипативного бюджетування, інші регіони зіткнулися з перешкодами, пов'язаними з

політичною ізоляцією або обмеженням інституційним потенціалом. Аналогічно, територіальна консолідація спонукала до зусиль щодо реструктуризації систем надання послуг та бюджетних систем, хоча нерівномірне регіональне впровадження відображало різні історичні траєкторії та адміністративну готовність. Науковці Хаджирадєва С.А., Резнік Н.П. [37;38], та інші вважають ці реформи децентралізації одними з найуспішніших інновацій в Україні. Крім того, значну роль відіграли регіональні відмінності, оскільки західні та південні регіони України успішніше впроваджували елементи реформ, ніж східні регіони [26]. Нарешті, збільшення інвестиційних бюджетів для місцевих органів влади критикували за загострення корупції та подальше розширення можливостей місцевих еліт.

По-друге, різноманітні регіональні та місцеві мережі патронажу, які сприяють рентоорієнтованій поведінці та корупції, продовжували перешкоджати впровадженню інновацій протягом третього періоду. Нещодавні зусилля з децентралізації перерозподілили владу та підвищили статус мерів порівняно з губернаторами. Це призвело до більшої фрагментації мереж патронажу та зменшення їхньої залежності від національної правлячої партії. Таке суттєве збільшення ресурсів після реформи децентралізації 2016 року, разом із передачею відповідальності за інвестиційні проекти на периферію, забезпечило чудові умови для мереж патронажу та місцевих еліт, щоб вони могли користуватися фінансовими вигодами від ІДС. У розглянутих статтях [33-38] є докази того, що ці мережі патронажу, вбудовані в субнаціональний контекст, гальмували або експлуатували будь-яку інноваційну діяльність, пов'язану з децентралізацією на субнаціональному рівні. Наприклад, місцеві еліти створювали перешкоди для зусиль з об'єднання під час процесу децентралізації в Київській області. Так само активне впровадження технологій розумного міста зустріло опір з боку деяких політиків, які виступали за клієнтські витрати, пов'язані з виборами.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Фактичні підсумки та результати впровадження інновацій в державному секторі України ілюструються новими економічними механізмами, які почали працювати. Об'єктивна оцінка результативності та корисності таких механізмів не завжди може бути визначена суто економічними, цифровими показниками, частіше вона реально визначається якісними показниками, причому, часто непрямого характеру. Основними досягненнями України в сфері інновацій в державному секторі, які визнають та високо оцінюють цитовані у статті дослідники, є впровадження системи Дія та платформи Prozorro. На друге місце іноземні дослідники ставлять інші електронні системи, такі як електронні реєстри (наприклад, власників зброї) та медична платформа Helsi. Менша значимість цих ресурсів у порівнянні з Дією та Prozorro обумовлена тим, що ці ресурси практично скопійовані з західних аналогів з легкою адаптацією під українські реалії, в той час, як Дія та Prozorro є оригінальними унікальними продуктами, що реально

не мають світових аналогів. Визнаючи безумовний успіх проектів «Дія» та «Prozorro», західні експерти сходяться у поглядах в тому, що підрахувати прямий економічний ефект від впровадження даних інноваційних продуктів неможливо або ще зарано. В першу чергу, визначається загальний якісний ефект зниження рівня забюрократизованості державних сервісів (Дія) та зниження рівня корупції при державних закупівлях і конкурсах (Prozorro). Обережно оцінюючи порядок економічного ефекту, експерти наводять [14;22] рівень мільйонів гривень на регіон (зручна для західних експертів географічна категорія яка умовно відповідає двом-трьом областям України) у рік економії на утриманні інфраструктури основних державних сервісів, які зараз виконуються в суто електронному вигляді через Дію. Стосовно Prozorro, то озвучується порядок сотен мільйонів гривень, як фактор блокування потенційних збитків для бюджету для недобросовісних підрядників, які через корупційні схеми раніше вигравали тендери, суттєво завишаючи кошториси. Оцінюючи результати впровадження ІДС за кількістю успішно реалізованих проектів, західні експерти, називаючи цифру 2 для глобальних (Дія та Prozorro) і 5-7 для менш значимих проектів, визнають [18], що така кількість є повністю нормальним, високим показником, оскільки такі проекти відрізняються підвищеною технологічною та інституційною складністю і за кордоном на їх відпрацювання та доведення до прийнятного рівня потрібно 10-15 років, тоді як Україна пройшла цей шлях за максимум 5 років. В Естонії, як також була полігоном для випробування інноваційних продуктів в державній сфері, проекти суттєво меншої складності відпрацьовувалися майже 10 років, враховуючи те, що кількість населення та масштаби території на порядок менше ніж в Україні. Відтак, провідні західні експерти високо оцінюють впровадження нових економічних механізмів у державному секторі України. Прогнозуючи подальший вектор розвитку ІДС в Україні, можна впевнено констатувати, що він буде спрямований в першу чергу на максимальне вдосконалення і усунення недоліків існуючих продуктів, а потім вже на випробування та впровадження принципово нових. Ці висновки підтверджуються активним впровадженням нової платформи для тендерних інвестицій з участю держави – DREAM (Digital Restoration Ecosystem for Accountable Management, що в перекладі з англійської означає — Цифрова екосистема для підзвітного управління відновленням). Ця платформа фактично побудована на принципах та архітектурі Prozorro, і є фактично скоректованою та поліпшеною ітерацією. Система Dream зараз вийшла в реліз і активно використовується в державному секторі. Після серії оновлень екосистема "Дія" масштабується через послідовну інтеграцію з усіма ключовими державними реєстрами України. За нашими прогнозами, ця фаза буде тривати протягом наступних 2-3 років, після чого (фаза - досягнення максимальної досконалості цих механізмів) буде перехід до нових принципово нових продуктів - інновацій в державний сектор України.

Інноваційний розвиток державного сектору України визначається складною взаємодією політичних, інституційних і соціальних чинників, що вимагає підвищення ефективності інновацій, узгодженості політик, посилення інституційної спроможності та розвитку громадянської участі. Переходи політичного контексту, коли тривала боротьба за владу формувала дозвільні умови, викрили критичні моменти для ІДС. В Україні такі серйозні системні потрясіння, як Незалежність (1991), Помаранчева революція (2004) та Революція Гідності (2014) створили періоди інституційної плинності, проте ці події не гарантували автоматичної трансформації, а лише відкрили вікно можливостей для стратегічної діяльності реформістських коаліцій. Революційні події створили «дозвільні умови», де успіх трансформації залежав від здатності реформаторів маневрувати між інерцією минулого та інноваційним проектуванням майбутнього, але ці моменти не призвели до автоматичної трансформації. Швидше за все, дозвільні умови, пов'язані з міжнародним та національним контекстами, відкрили набір варіантів для обмеженої стратегічної діяльності. Це стосується обмежених, але цілеспрямованих дій реформістських коаліцій та інституційних підприємств для зміни інституційних траєкторій. Проведений аналіз засвідчує, що інновації у державному секторі України формуються під визначальним впливом багаторівневого політичного контексту, в якому критичні

моменти, залежність від попередніх траєкторій, боротьба та перерозподіл влади виступають ключовими детермінантами інституційних змін. Інноваційні процеси не мають лінійного характеру: вони розгортаються як результат взаємодії міжнародних імпульсів, національних стратегій та субнаціональних практик, де успіх реформ залежить від здатності учасників процесу долати інституційну інерцію та адаптувати інновації до локальних умов. Встановлено, що навіть частково реалізовані або заблоковані інновації формують ефект накопиченого інституційного навчання, закладаючи підґрунтя для наступних реформаторських хвиль. Водночас стійкість мереж патронажу, фрагментарність зовнішньої підтримки та конкуренція еліт обмежують глибину трансформацій, зумовлюючи гібридний характер інноваційних змін. Це свідчить про необхідність переосмислення інновацій у державному секторі як політично зумовленого процесу, що потребує узгодження інтересів, інституційної спроможності та міжрівневої координації.

Перспективи подальших досліджень пов'язані з поглибленим аналізом механізмів інституційної стійкості та адаптивності, соціальних детермінант інновацій, ролі цифровізації у трансформації публічного управління, а також оцінкою ефективності інновацій у післявоєнному відновленні України з урахуванням розширення функціоналу на принципах інклюзивності, прозорості та циркулярності розвитку.

Література

1. Wise C. R., Brown T. L. The internal development of the Ukrainian parliament. *Public Adm. Dev.* 1996. Vol. 16, no. 3. P. 265–279. DOI: [https://doi.org/10.1002/\(SICI\)1099-162X\(199608\)16:3%3C265::AID-PAD876%3E3.0.CO;2-B](https://doi.org/10.1002/(SICI)1099-162X(199608)16:3%3C265::AID-PAD876%3E3.0.CO;2-B)
2. Vakulenko V. International donors as enablers of institutional change in turbulent times? *J. Public Budg. Account. Financ. Manag.* 2022. Vol. 34, no. 1. P. 162–185. DOI: <https://doi.org/10.1108/JPBAFM-11-2019-0167>
3. Slobodyanik Y., Chyzhevska L. The contribution of supreme audit institutions to good governance and sustainable development: the case of Ukraine. *Ekonomista*. 2019. No. 4. P. 472–486.
4. Leitch D. International assistance to democratic reform in Ukraine: an opportunity missed or an opportunity squandered? *Democratization*. 2017. Vol. 24, no. 6. P. 1142–1158. DOI: <https://doi.org/10.1080/13510347.2017.1289177>
5. Swianiewicz P. Poland and Ukraine: contrasting paths of decentralization and territorial reform. *Local Gov. Stud.* 2006. Vol. 32, no. 5. P. 599–622. DOI: <https://doi.org/10.1080/03003930600896228>
6. Fischer-Smith R. Adjusting policy implementation frameworks for non-pluralist conditions: a case study of Ukraine's single tax for small business. *Public Adm. Dev.* 2018. Vol. 38, no. 1. P. 26–38. DOI: <https://doi.org/10.1002/pad.1818>
7. Kudelia S. The sources of continuity and change of Ukraine's incomplete state. *Communist Post-Communist Stud.* 2012. Vol. 45, no. 3. P. 417–428. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.postcomstud.2012.06.006>
8. Goncharuk N., Orhiets O., Prokopenko L. Formation and development of the system of professional training of public servants in Ukraine: organizational, legal, and economic aspects. *Balt. J. Econ. Stud.* 2021. Vol. 7, no. 1. P. 39–46. DOI: <https://doi.org/10.30525/2256-0742/2021-7-1-39-46>
9. Langbein J., Wolczuk K. Convergence without membership? The impact of the European union in the neighbourhood: evidence from Ukraine. *J. Eur. Publ. Policy*. 2012. Vol. 19, no. 6. P. 863–881. DOI: <https://doi.org/10.1080/13501763.2011.614133>
10. Bedianashvili G., Ivanov Y. B., Paientko T. V. Tax reforms in Ukraine and Georgia: changing priorities. *J. Tax Reform*. 2019. Vol. 5, no. 2. P. 107–128. DOI: <https://doi.org/10.15826/jtr.2019.5.2.063>
11. Panchuk D. Effectiveness of EU transgovernmental cooperation in the neighbourhood: qualitative comparative analysis of twinning projects in Ukraine. *Eur. Asia Stud.* 2019. Vol. 71, no. 3. P. 480–509. DOI: <https://doi.org/10.1080/09668136.2019.1571168>

12. Shyrokykh K. Policy-specific effects of transgovernmental cooperation: a statistical assessment across the EU's post-Soviet neighbours. *J. Eur. Publ. Policy*. 2019. Vol. 26, no. 1. P. 149–168. DOI: <https://doi.org/10.1080/13501763.2017.1393837>
13. Turkot M., Shevchuk N., Shpak Y., Turchak O., Tereshchenko D. Administrative and legal regulation of public relations regarding the use of human resources in Ukraine. *Cuestiones Políticas*. 2022. Vol. 40, no. 73. P. 435–453. DOI: <https://doi.org/10.46398/cuestpol.4073.23>
14. Kud A. Decentralized information platforms in public governance: reconstruction of the modern democracy or comfort blinding? *Int. J. Public Adm.* 2023. Vol. 46, no. 3. P. 195–221. DOI: <https://doi.org/10.1080/01900692.2021.1993905>
15. Kaletnik H., Zdyrko N. Public procurement in Ukraine as a state governance instrument: evaluation, control, improvement. *Econ. Ann. XXI*. 2019. No. 179. P. 80–90. DOI: <https://doi.org/10.21003/ea.V179-07>
16. Kaletnik H., Zdyrko N. Public financial control in Ukraine: state, problems, prospects. *Econ. Ann. XXI*. 2021. Vol. 187, no. 1–2. P. 163–176. DOI: <https://doi.org/10.21003/ea.V187-16>
17. Mazepus H., Dimitrova A., Frear M., Toshkov D., Onopriychuk N. When business and politics mix: local networks and socio-political transformations in Ukraine. *East Eur. Polit. Soc.* 2021. Vol. 35, no. 2. P. 437–459. DOI: <https://doi.org/10.1177/0888325420907143>
18. Demircioglu, M.A., Audretsch, D.B., Link, A.N. Innovation in public organizations: the role of human capital. *Public Management Review*. 2025. Vol. 27, Iss. 12. P. 2908–2933. DOI: <https://doi.org/10.1080/14719037.2024.2381073>
19. Barrett R. Reform in Ukraine and the influence of foreign actors after Euromaidan. *Lab. Russ. Rev. Soc. Res.* 2018. Vol. 10, no. 2. P. 80–103. DOI: <https://doi.org/10.25285/2078-1938-2018-10-2-80-103>
20. Blair H. Participation and accountability at the periphery: democratic local governance in six countries. *World Dev.* 2000. Vol. 28, no. 1. P. 21–39. DOI: [https://doi.org/10.1016/S0305-750X\(99\)00109-6](https://doi.org/10.1016/S0305-750X(99)00109-6)
21. Leitch D. Leaving like an Englishman assisting institutional reform in post-communist Ukraine. *Dev. Policy Rev.* 2019. Vol. 37, no. 1. P. 111–128. DOI: <https://doi.org/10.1111/dpr.12330>
22. Rabinovych M. EU-Ukraine “deep” trade agenda: the effectiveness and impact perspectives. *Int. Politics*. 2024. No. 61. P. 1078–1096. DOI: <https://doi.org/10.1057/s41311-022-00384-x>
23. Dolowitz D. P., Plugaru R., Saurugger S. The process of transfer: the micro-influences of power, time and learning. *Public Policy Adm.* 2020. Vol. 35, no. 4. P. 445–464. DOI: <https://doi.org/10.1177/0952076718822714>
24. Umantsiv I., Lebedeva L., Mytrofanova A. Modern trends in governance of state ownership relations. *Balt. J. Econ. Stud.* 2019. Vol. 5. P. 155–164. DOI: <https://doi.org/10.30525/2256-0742/2019-5-5-155-164>
25. Kubicek P. Problems of post-post-communism: Ukraine after the Orange Revolution. *Democratization*. 2009. Vol. 16, no. 2. P. 323–343. DOI: <https://doi.org/10.1080/13510340902732524>
26. Kuts H., Nakonechny V., Zastava I., Kuts B., Malysheva O. Marketing strategies for rural territories development in Ukraine in the context of decentralization reform. *Sci. Pap. Ser. Manag. Econ. Eng. Agric. Rural Dev.* 2021. Vol. 21, no. 2. P. 339–350.
27. Baranovska V., Zavertneva-Yaroshenko V., Dryshliuk V., Leshanych M., Huk I.-M. Legal regulation of public-private partnership relations and protection of the interests of business entities in Ukraine. *Revista Amazonia Investiga*. 2022. Vol. 11, no. 50. P. 99–108. DOI: <https://doi.org/10.34069/AI/2022.50.02.10>
28. Kvartiuk V., Curtiss J. Participatory rural development without participation: insights from Ukraine. *J. Rural. Stud.* 2019. Vol. 69. P. 76–86. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.jrurstud.2019.04.002>
29. Okunovska Y., Hyzhko A., Prymush M., Polovyi M. Specifics of decentralization reform. *Eur. J. Transform. Stud.* 2020. Vol. 8, no. 2. P. 245–256.
30. Nekoliak A. “Shaming” the court: Ukraine’s constitutional court and the politics of constitutional law in the post-Euromaidan era. *Rev. Cent. East Eur. Law*. 2022. Vol. 47, no. 3–4. P. 298–321. DOI: <https://doi.org/10.1163/15730352-bja10069>
31. Samokhvalov V., Strelkov A. Cross-dimensional network of democracy promotion: public administration reform in post-Euromaidan Ukraine. *J. Eur. Integr.* 2021. Vol. 43, no. 7. P. 799–814. DOI: <https://doi.org/10.1080/07036337.2020.1807537>
32. Fedotov A., Voloshyna M. Anti-corruption system in the context. *Balt. J. Econ. Stud.* 2019. Vol. 5, no. 1. P. 224–232. DOI: <https://doi.org/10.30525/2256-0742/2019-5-1-224-232>
33. Bondarenko O., Utkina M., Dumchikov M., Prokofieva-Yanchylenko D., Yanishevskaya K. Review of the state anti-corruption institutions effectiveness in Ukraine. *Revista Amazonia Investiga*. 2021. Vol. 10, no. 38. P. 219–233. DOI: <https://doi.org/10.34069/AI/2021.38.02.22>
34. Viedrov O. Back-to-normality outsiders: Zelensky’s technocratic populism, 2019–2021. *East Eur. Polit.* 2023. Vol. 39, no. 3. P. 478–501. DOI: <https://doi.org/10.1080/21599165.2022.2146092>
35. Metelenko N., Khlivna I., Syta Y., Hlynskyy N., Simonenko A., Sizonenko S. Digitalization of the management system of administrative-territorial units of Ukraine. *Estud. Econ. Apl.* 2020. Vol. 38, no. 4. DOI: <https://doi.org/10.25115/eea.v38i4.4051> URL: <https://ojs.ual.es/ojs/index.php/eea/article/view/4051> (дата звернення 20.02.2026)

36. Halhash R., Semenenko I., Bilous Y., Burko I. Impact of decentralization on sustainable development of the newly created amalgamated territorial communities in the regions of Ukraine. *Eur. J. Sustain. Dev.* 2020. Vol. 9, no. 1. P. 19–33. DOI: <https://doi.org/10.14207/ejsd.2020.v9n1p19>

37. Conflict dynamic model of innovative development in the system of ensuring competitiveness of an enterprises / V. Zamlynskyi et al. *International Journal of Scientific & Technology Research.* 2020. Vol. 9, no. 2. P. 5322–5325. URL: <http://lib.osau.edu.ua/jspui/handle/123456789/1998> (дата звернення 20.02.2026).

38. Khadzhyradieva S. K., Slukhai S. V., Vasyliieva O. I., Klochko A. A., Pashkova A. G. Prerequisites for implementation of the public administration reform strategy in Ukrainian civil service. *Knowl. Process. Manag.* 2021. Vol. 28, no. 3. P. 295–301. DOI: <https://doi.org/10.1002/kpm.1676>

Стаття надійшла 22.02.2026

Стаття прийнята до друку 07.03.2026

Доступно в мережі Internet 23.03.2026

Sokoly I.

Doctor of Economics, Professor
Department of Management
Odesa Polytechnic National University
Shevchenko Ave., 1, Odessa, Ukraine, 65044
E-mail: ekolesnikova.od@gmail.com
ORCID ID: <http://orcid.org/0000-0001-6954-6819>

Kolesnikova K.

Ph.D., Associate Professor
Department Public Management and Administration
Odesa National University of Technology
Kanatna str. 112, Odessa, Ukraine, 65039
E-mail: ekolesnikova.od@gmail.com
ORCID ID: <http://orcid.org/0000-0001-6954-6819>

Briushkova N.

Ph.D., Associate Professor
Department Public Management and Administration
Odesa National University of Technology
Kanatna str. 112 Odessa, Ukraine, 65039
E-mail: NatashaBrju@ukr.net
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-5720-0623>

Chubka R.

Assistant
Department of Transport Management
Denube Institute
National University Odessa Maritime Academy
Didrichson St. 8, Odessa, Ukraine, 65052
E-mail: chubka@diinouma.com.ua
ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0000-9899-7643>

Nerubalshchuk O.

4st year applicant for Bachelor's degree, specialty 073 «Management»
National University "Odesa Polytechnic"
Shevchenko Ave. 1, Odessa, Ukraine, 65044
E-mail: uglytweed@gmail.com
ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0005-9805-1619>

DEVELOPMENT OF INNOVATION IN THE PUBLIC SECTOR OF UKRAINE: INSTITUTIONAL DYNAMICS AND POLITICAL DETERMINANTS

The article presents a comprehensive study of the evolution of innovation in the public sector of Ukraine during the period of independence (1991–2022) through the prism of historical institutionalism and political and economic dynamics. The aim of the work is to identify the trajectories of the formation of innovation priorities and to identify the influence of the political context on their change and the effectiveness of implementation. The methodological basis is a combination of comparative historical analysis, periodization and a multi-level approach (international, national and subnational levels).

Three key stages of innovation development are substantiated: the first - institutional transformation and laying the foundations of a market economy (1991–2004); the second - institutional strengthening of public administration and expansion of community participation (2004–2014); the third - deepening of decentralization, anti-corruption reforms and digitalization of public administration (2014–2022). It is established that the innovation priorities of the public sector are formed under the influence of critical political events, institutional inheritance and configurations of power relations that determine the distribution of resources, political incentives and policy instruments. It is proved that the effectiveness of innovations in the public sector depends on the coherence between the levels of governance, the institutional capacity of government bodies and the level of involvement of civil society. Systemic relationships between the categories of the second level (political institutions, accountability mechanisms, public policy instruments) and innovation priorities are revealed, which allows us to explain the unevenness of their implementation. The scientific novelty lies in revealing the mechanisms of coevolution of the political context and innovations

in the public sector of Ukraine, which shape long-term development trajectories and constraints on institutional changes.

Key words: innovations in the public sector, historical institutionalism, political context, decentralization, public administration, Ukraine.

References

1. Wise, C. R., Brown, T. L. (1996). The internal development of the Ukrainian parliament. *Public Adm. Dev.*, 16(3), 265–279. DOI: [https://doi.org/10.1002/\(SICI\)1099-162X\(199608\)16:3%3C265::AID-PAD876%3E3.0.CO;2-B](https://doi.org/10.1002/(SICI)1099-162X(199608)16:3%3C265::AID-PAD876%3E3.0.CO;2-B).
2. Vakulenko, V. (2022). International donors as enablers of institutional change in turbulent times? *J. Public Budg. Account. Financ. Manag.*, 34(1), 162–185. DOI: <https://doi.org/10.1108/JPBAFM-11-2019-0167>
3. Slobodyanik, Y., & Chyzhevska, L. (2019). The contribution of supreme audit institutions to good governance and sustainable development: the case of Ukraine. *Ekonomista*, 4, 472–486.
4. Leitch, D. (2017). International assistance to democratic reform in Ukraine: an opportunity missed or an opportunity squandered? *Democratization*, 24(6), 1142–1158. DOI: <https://doi.org/10.1080/13510347.2017.1289177>
5. Swianiewicz, P. (2006). Poland and Ukraine: contrasting paths of decentralization and territorial reform. *Local Gov. Stud.*, 32(5), 599–622. DOI: <https://doi.org/10.1080/03003930600896228>
6. Fischer-Smith, R. (2018). Adjusting policy implementation frameworks for non-pluralist conditions: a case study of Ukraine's single tax for small business. *Public Adm. Dev.*, 38(1), 26–38. DOI: <https://doi.org/10.1002/pad.1818>
7. Kudelia, S. (2012). The sources of continuity and change of Ukraine's incomplete state. *Communist Post-Communist Stud.* 45(3), 417–428. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.postcomstud.2012.06.006>
8. Goncharuk, N., Orhiiets, O., & Prokopenko, L. (2021). Formation and development of the system of professional training of public servants in Ukraine: organizational, legal, and economic aspects. *Balt. J. Econ. Stud.*, 7(1), 39–46. DOI: <https://doi.org/10.30525/2256-0742/2021-7-1-39-46>
9. Langbein, J., & Wolczuk, K. (2012). Convergence without membership? The impact of the European union in the neighbourhood: evidence from Ukraine. *J. Eur. Publ. Policy*, 19(6), 863–881. DOI: <https://doi.org/10.1080/13501763.2011.614133>
10. Bedianashvili, G., Ivanov, Y.B., & Paientko, T.V. (2019). Tax reforms in Ukraine and Georgia: changing priorities. *J. Tax Reform*, 5(2), 107–128. DOI: <https://doi.org/10.15826/jtr.2019.5.2.063>
11. Panchuk, D. (2019). Effectiveness of EU transgovernmental cooperation in the neighbourhood: qualitative comparative analysis of twinning projects in Ukraine. *Eur. Asia Stud.*, 71(3), 480–509. DOI: <https://doi.org/10.1080/09668136.2019.1571168>
12. Shyrokykh, K. (2019). Policy-specific effects of transgovernmental cooperation: a statistical assessment across the EU's post-Soviet neighbours. *J. Eur. Publ. Policy*, 26(1), 149–168. DOI: <https://doi.org/10.1080/13501763.2017.1393837>
13. Turkot, M., Shevchuk, N., Shpak, Y., Turchak, O., & Tereshchenko, D. (2022). Administrative and legal regulation of public relations regarding the use of human resources in Ukraine. *Cuestiones Politicas*, 40(73), 435–453. DOI: <https://doi.org/10.46398/cuestpol.4073.23>
14. Kud, A. (2023). Decentralized information platforms in public governance: reconstruction of the modern democracy or comfort blinding? *Int. J. Public Adm.*, 46(3), 195–221. DOI: <https://doi.org/10.1080/01900692.2021.1993905>
15. Kaletnik, H., & Zdyrko, N. (2019). Public procurement in Ukraine as a state governance instrument: evaluation, control, improvement. *Econ. Ann. XXI*, 179, 80–90. DOI: <https://doi.org/10.21003/ea.V179-07>
16. Kaletnik, H., & Zdyrko, N. (2021). Public financial control in Ukraine: state, problems, prospects. *Econ. Ann. XXI*, 187(1–2), 163–176. DOI: <https://doi.org/10.21003/ea.V187-16>
17. Mazepus, H., Dimitrova, A., Frear, M., Toshkov, D., & Onopriychuk, N. (2021). When business and politics mix: local networks and socio-political transformations in Ukraine. *East Eur. Polit. Soc.*, 35(2), 437–459. DOI: <https://doi.org/10.1177/0888325420907143>
18. Demircioglu, M. A., Audretsch, D. B., & Link, A. N. (2025). Innovation in public organizations: the role of human capital. *Public Management Review*, 27(12), 2908–2933. DOI: <https://doi.org/10.1080/14719037.2024.2381073>
19. Barrett, R. (2018). Reform in Ukraine and the influence of foreign actors after Euromaidan. *Lab. Russ. Rev. Soc. Res.*, 10(2), 80–103. DOI: <https://doi.org/10.25285/2078-1938-2018-10-2-80-103>
20. Blair, H. (2000). Participation and accountability at the periphery: democratic local governance in six countries. *World Dev.*, 28(1), 21–39. DOI: [https://doi.org/10.1016/S0305-750X\(99\)00109-6](https://doi.org/10.1016/S0305-750X(99)00109-6)
21. Leitch, D. (2019). Leaving like an Englishman assisting institutional reform in post- communist Ukraine. *Dev. Policy Rev.*, 37(1), 111–128. DOI: <https://doi.org/10.1111/dpr.12330>
22. Rabinovych, M. (2024). EU-Ukraine “deep” trade agenda: the effectiveness and impact perspectives. *Int. Politics*, 61, 1078–1096. DOI: <https://doi.org/10.1057/s41311-022-00384-x>
23. Dolowitz, D.P., Plugaru, R., & Saurugger, S. (2020). The process of transfer: the micro- influences of power, time and learning. *Public Policy Adm.*, 35(4), 445–464. DOI: <https://doi.org/10.1177/0952076718822714>

24. Umantsiv, I., Lebedeva, L., & Mytrofanova, A. (2019). Modern trends in governance of state ownership relations. *Balt. J. Econ. Stud.*, 5 (April), 155–164. DOI: <https://doi.org/10.30525/2256-0742/2019-5-5-155-164>
25. Kubicek, P. (2009). Problems of post-post-communism: Ukraine after the Orange Revolution. *Democratization*, 16(2), 323–343. DOI: <https://doi.org/10.1080/13510340902732524>
26. Kuts, H., Nakonechny, V., Zastava, I., Kuts, B., & Malysheva, O. (2021). Marketing strategies for rural territories development in Ukraine in the context of decentralization reform. *Sci. Pap. Ser. Manag. Econ. Eng. Agric. Rural Dev.*, 21(2), 339–350.
27. Baranovska, V., Zavertneva-Yaroshenko, V., Dryshliuk, V., Leshanych, M., & Huk, I.-M. (2022). Legal regulation of public-private partnership relations and protection of the interests of business entities in Ukraine. *Revista Amazonia Investiga*, 11(50), 99–108. DOI: <https://doi.org/10.34069/AI/2022.50.02.10>
28. Kvartiuk, V., & Curtiss, J. (2019). Participatory rural development without participation: insights from Ukraine. *J. Rural. Stud.*, 69 (April), 76–86. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.jrurstud.2019.04.002>
29. Okunovska, Y., Hyzhko, A., Prymush, M., & Polovyi, M. (2020). Specifics of decentralization reform. *Eur. J. Transform. Stud.*, 8(2), 245–256.
30. Nekoliak, A. (2022). “Shaming” the court: Ukraine’s constitutional court and the politics of constitutional law in the post-Euromaidan era. *Rev. Cent. East Eur. Law*, 47(3–4), 298–321. DOI: <https://doi.org/10.1163/15730352-bja10069>
31. Samokhvalov, V., & Strelkov, A. (2021). Cross-dimensional network of democracy promotion: public administration reform in post-Euromaidan Ukraine. *J. Eur. Integr.*, 43(7), 799–814. DOI: <https://doi.org/10.1080/07036337.2020.1807537>
32. Fedotov, A., & Voloshyna, M. (2019). Anti-corruption system in the context. *Balt. J. Econ. Stud.*, 5(1), 224–232. DOI: <https://doi.org/10.30525/2256-0742/2019-5-1-224-232>
33. Bondarenko, O., Utkina, M., Dumchikov, M., Prokofieva-Yanchylenko, D., & Yanishevskaya, K. (2021). Review of the state anti-corruption institutions effectiveness in Ukraine. *Revista Amazonia Investiga*, 10(38), 219–233. DOI: <https://doi.org/10.34069/AI/2021.38.02.22>
34. Viedrov, O. (2023). Back-to-normality outsiders: Zelensky’s technocratic populism, 2019–2021. *East Eur. Polit.*, 39(3), 478–501. DOI: <https://doi.org/10.1080/21599165.2022.2146092>
35. Metelenko, N., Khlivna, I., Syta, Y., Hlynskyi, N., Simonenko, A., & Sizonenko, S. (2020). Digitalization of the management system of administrative-territorial units of Ukraine. *Estud. Econ. Apl.*, 38(4). DOI: <https://doi.org/10.25115/eea.v38i4.4051> <https://ojs.ual.es/ojs/index.php/eea/article/view/4051> (Retrieved February 20, 2026).
36. Halhash, R., Semenenko, I., Bilous, Y., & Burko, I. (2020). Impact of decentralization on sustainable development of the newly created amalgamated territorial communities in the regions of Ukraine. *Eur. J. Sustain. Dev.*, 9(1), 19–33. DOI: <https://doi.org/10.14207/ejsd.2020.v9n1p19>
37. Zamlinskyi, V., Stanislavyk, O., Halytskyi, O., Korzh, M., & Reznik, N. (2020). Conflict dynamic model of innovative development in the system of ensuring competitiveness of an enterprises. *International Journal of Scientific & Technology research*, 9(2), 5322–5325. <http://lib.osau.edu.ua/jspui/handle/123456789/1998> (Retrieved February 20, 2026).
38. Khadzhyradieva, S.K., Slukhai, S.V., Vasyliieva, O.I., Klochko, A.A., & Pashkova, A.G. (2021). Prerequisites for implementation of the public administration reform strategy in Ukrainian civil service. *Knowl. Process. Manag.*, 28(3), 295–301. DOI: <https://doi.org/10.1002/kpm.1676>

Received 22 February 2026

Approved 07 March 2026

Available in Internet 23.03.2026

Цитування згідно ДСТУ 8302:20

Соколи І.І., Брюшкова Н.О., Колеснікова К.С., Чубка Р.М., Нерубальшчук О.С. Розвиток інновацій у державному секторі України: інституційна динаміка та політичні детермінанти // Економіка харчової промисловості. 2026. Т.18, вип. 1. С. 65-77. doi 10.15673/fie.v18i1.3478

Cite as APA style citation

Sokoly, I., Briushkova, N., Kolesnikova, K., Chubka, R. & Nerubalshchuk, O. (2026). Development of innovation in the public sector of Ukraine: institutional dynamics and political determinants. *Food Industry Economics*, 18(1), 65-77. doi 10.15673/fie.v18i1.3478